

Med bøger som denne biografi om Alexander Foss erindres om, at erhvervshistorien har vigtige perspektiver at føje til dansk historieskrivning. I nogen grad er det tillige det konservative Danmarks perspektiv på samfundshistorien, vi præsenteres for her. Historien om Den overordentlige Kommission så ganske anderledes ud fra Foss' skrivebord end fra Rodes. Også i det lys er denne Foss-biografi vigtig.

Knud Knudsen

Jan Andres, Wolfgang Braungart & Kai Kauffmann (red.): »Nichts als die Schönheit«. Ästhetischer Konservatismus um 1900. Frankfurt/M 2007, Campus. 368 sider. 39,90 EUR.

Den, der vil beskæftige sig med opkomsten af en revolutionær højrefløj ved indgangen til det tyvende århundrede, bliver nødt til at arbejde tværfagligt. De politiske ambitioner i det miljø, der førte videre mod fascisme og nazisme (for at nævne de mest succesrige af miljøets mange bevægelser) hang tæt sammen med kunstneriske og filosofiske ideer. I sit klassiske værk om *The Origins of Totalitarianism* (1951) kalder Hannah Arendt ligefrem nazismens ophavsmænd for 'bevæbnede bohemer', og i sit standardværk om fascismens rødder, *The Birth of Fascist Ideology* (1994), beskriver den israelske historiker Zeev Sternhell det brede europæiske miljø af kunstnere og intellektuelle, der lå til grund for den fascistiske ideologi. Futuristiske kunstnere, filosoffer og digtere formulerede en anti-materialistisk ideologi, som den revolutionære højrefløj lagde sig i direkte forlængelse af. Derfor er det ikke mærkeligt, at en bog med en så decideret æstetisk titel som »*Nichts als die Schönheit*« udkommer i serien Historische Politikforschung på Campus Verlag.

Bogens sigte er at undersøge det, som udgiverne meget bredt definerer som æstetisk og politisk konservatisme i begyndelsen af det 20. århundrede, og dens placering i forhold til modernitet og modernitetskritik. Det sker især gennem litteraturvidenskabelige bidrag, der giver et overblik over det intellektuelle miljø i perioden, og derfor er relevante også for historikere.

De indledende kapitler gør meget – for meget – ud af konservatismens forhold til det moderne. Her mærker man, at bogen bygger på en konference på universitetet i Bielefeld, hvor man traditionelt har fokuseret på moderniseringsteori i en grad, så det ikke er for meget at tale om en besættelse. Læseren får den mistanke, at moderniseringsperspektivet

er blevet valgt af gammel vane uden at tilføje noget til selve emnet. Konservatisme, der netop defineres i forhold til moderniteten, er muligvis heller ikke det mest rammende begreb for bogens reelle emne, der rummer langt mere end en problematisering af sociale forandringer. Måske derfor er flere kapitler udstyret med titler, der implicit stiller spørgsmålstejn ved konservatismen som nøglebegreb i antologiens titel, som »Konservatismus oder Existentialismus?« eller »Konservative Anarchie«. I et af de bedste bidrag, Wolfgang Sonnes kapitel om arkitektur og politik, ser man, hvordan man både kunne have en traditionel, historisk smag og være politisk progressiv – ligesom man kunne være politisk konservativ og drømme om funktionalistiske højhuse. De bedste bidrag er faktisk dem, der befrier sig fra overvejelserne om modernitet og konservatisme og beskæftiger sig med miljøets mange facetter uden at tilpasse dem til epokale kategorier.

Dette hænger muligvis sammen med bogens anden svaghed, det rent tyske perspektiv. Sammenhængen mellem æstetik og politik var som nævnt ovenfor et europæisk fænomen, og paralleller til fransk vitalisme hos Bergson eller overvejelser om mytens rolle i revolutionen hos Sorel kunne have sat (endnu større) spørgsmålstejn ved konservatismens relevans. Der kunne også været sparet på de meget tyske kapitler om Weimar omkring århundredeskiftet eller den unge Heinrich Mann for i stedet at præsentere forskelle og ligheder i forhold til for eksempel den italienske futurisme. Oscar Wilde, og dermed Storbritannien, får noget plads, men ikke nok til at kunne give det internationale perspektiv, temaet fortjener.

Til gengæld fungerer det tværfaglige perspektiv godt. De overvejende æstetiske bidrag balanceres af afsnit om blandt andet borgerlig habitus og historiografiske diskussioner, der giver bogen dens egentlige eksistensberettigelse. Det er sammenhængen mellem det politiske, sociale og æstetiske, der gør hele temaet interessant, og her giver bogen mange indfaldsvinkler, der komplementerer hinanden udmærket.

Som alt for mange antologier lider bogen noget under manglen på hårdhændet redigering. Nogle bidrag bliver meget deskriptive og mangler relevanskriterier, ligesom der sagtens kunne være skåret flere steder. Det grelleste eksempel er det 48 sider lange bidrag om *Thing-spiel*. Det var en teaterform, der i en kort årrække blev støttet af det nationalsocialistiske regime som et kulturpolitisk projekt, men derefter opgivet. Ikke alene ligger emnet kronologisk på grænsen af bogens rammer, der går op til 1933, men dets relevans er svært at få øje på. Forfatteren, Burkhard Dücker, konkluderer selv, at projektet indebar

store praktiske og ikke mindst ideologiske problemer, fordi de officielle sandheder kunne udfordres på scenen. Derfor fik det en kort levetid, som en parentes i den nationalsocialistiske kulturpolitik. Læseren må spørge sig selv, om man så ikke skulle have sparet sig at læse næsten 50 sider om det og i stedet fået det i en kortere form, der satte det i sammenhæng med mere relevante fænomener.

Alt i alt er det dog en antologi, der vil være nyttig for dem, der interesserer sig for det æstetisk-politiske opbrud i begyndelsen af århundredet. Desværre gør det langt fra overbevisende moderniseringsperspektiv og den snævre geografiske ramme, at den mest af alt henvender sig til dem, der allerede kender til emnet og vil have mere detaljeret viden om det tysksprogede område. Her er dens tværfaglige perspektiv til gengæld berigende for enhver, der vil have en dybere forståelse af de intellektuelle strømninger ved århundredets begyndelse.

Thomas Ekman Jørgensen

JOHN COOPER: Raphael Lemkin and the Struggle for the Genocide Convention. Basingstoke 2008, Palgrave Macmillan. vii + 338 sider. 58 GBP.

Blandt verdens oversete idealister tælles Raphael Lemkin (1900-1959). Først for nylig er der udkommet en gennemarbejdet, saglig biografi om ham, men den er til gengæld godt timet. Ved 60-året for FN's konvention om folkedrab (9. december 2008) er der al mulig grund til at sætte fokus på denne landflygtige polske jurist, der gjorde tilblivelsen af just denne internationale aftale til sit livsværk.

Andre med polske rødder har indskrevet sig i hvad man kunne kalde »internationalismens historie«, f.eks. lægen Ludwik Zamenhof (1859-1917), der skabte kunstsproget esperanto, og arkitekten Simon Wiesenthal (1908-2005), der bistod myndighederne i adskillige lande med at opspore nazi-forbrydere. Lemkin har mest til fælles med sidstnævnte. De var begge i besiddelse af en stærk og vedvarende retfærdighedsfølelse, som de holdt adskilt fra ethvert ønske om hævn: Deres tanke var mere almen, nemlig at forbrydelser begået i en ideologisk navn, politisk prægede forbrydelser, ikke skulle være straffri. Begge kom de til at virke uden for deres fødeland: Wiesenthal i Østrig, Lemkin i USA.

Lemkin oplevede den 9. december 1948 sin vel nok stolteste stund, da FN's Generalforsamling vedtog konventionen. Tilfredsstillende var det også, at den allerede i 1951 blev gældende folkeret, eftersom